

Test proporcionality

Tomáš Lalík

tomas.lalik@flaw.uniba.sk

- „Okresný súd síce nominálne spomína aj čl. 10 dohovoru a tam zakotvenú slobodu prejavu, ale nijak ju v rozhodnutí nezohľadňuje a nepracuje s princípom proporcionality. Okresný súd sa na prípad pozerá výlučne z pozície práva na ochranu osobnosti.“ II. ÚS 152/08, 15.12.2009, § 41
- „It follows that the courts were not required by law to examine the issues of “proportionality” and “necessity in a democratic society”, in particular whether the contested decision answered a pressing social need and was proportionate to any legitimate aims pursued, principles which lie at the heart of the Court’s analysis of complaints under Article 11 of the Convention.“ Lashmankin a ostatní c. Rusko, sťažnosť č. 57818/09, 7.2.2017, § 356
- „The Court considers that by failing to examine these elements of the case, the domestic courts cannot be said to have “applied standards which were in conformity with the principles embodied in Article 10” and to have “based themselves on an acceptable assessment of the relevant facts.” Ringier Axel Springer Slovakia, a.s. c. Slovensko, sťažnosť č. 41262/05, 26.7.2011, § 109

Všeobecne

- Metodologický a analytický koncept (vzorec)
- Def.: súbor krokov (subtestov), ktoré pomáhajú orgánu aplikácie práva zistiť, či zásah do práva alebo slobody bol alebo nebol v súlade s ústavou
- Dve otázky: (i) prišlo k obmedzeniu práva ? (ii) je obmedzenie v súlade s ústavou ?
- Všetky kroky musia byť splnené kumulatívne
 - Ak čo len jeden nie, obmedzenie práva je protiústavné (protiprávne)
- Dve roviny použitia testu:
 - Abstraktná kontrola ústavnosti (Ústavný súd SR pri posudzovaní ústavnosti právnych predpisov)
 - Sudca, prokurátor či úradník v individuálnej veci, ktorá sa týka práv a slobôd

Test proporcionality

- Dva druhy
 - Prísny test proporcionality - osobné a politické práva
 - Všetky subtesty
 - Menej prísny test proporcionality - hospodárske, sociálne, kultúrne a práva príslušníkov národnostných menšín a etnických skupín
 - Len vhodnosť a racionálne prepojenie
 - Nemôže prísť k zásahu do samotnej podstaty toho-ktorého práva

Čo testu predchádza

1. Zistenie, či a aké práva/slobody sú v spore

- Otázka rozsahu práva či slobody (v Európe interpretované široko, *in dubio pro libertate*)
- Ak nijaké právo v hre nie je – test sa neaplikuje a vec sa vyrieši inak

2. Či je do práva/slobody zasiahnuté (obmedzenie)

- Obmedzovanie práv a slobôd je v spoločnosti nevyhnutné
 - Výnimka absolútne práva (čl. 14, čl. 16 ods. 2, čl. 47 ods. 1, čl. 50 ods. 2 a ods. 4 Ústavy)
- Dva zdroje obmedzovania: štát (výkon verejnej moci) a iní jednotlivci (výkon svojich práv a slobôd)
- Zásah:
 - ex ante (nemožnosť právo/slobodu vykonať)
 - ex post (napr. pokuta, trestné alebo správne stíhanie)

Test legality

- Či je obmedzenie práva na základe zákona (čl. 13 ods. 2 Ústavy)
 - Skúma sa právny základ zásahu alebo obmedzenia práva či slobody
 - Materiálny význam zákona
 - Prístupnosť, precíznosť, predvídateľnosť následkov konania, publikácia atď.
- Dôvod: zákony prijíma parlament, ktorý disponuje priamou legitimitou (voľby)
 - Ide o súhlas na obmedzení práv a slobôd nami samými
- Spravidla nie je problém

Test vhodnosti a racionálneho prepojenia

1. Obmedzenie práva a slobody musí sledovať právom aprobovaný cieľ

- Svojvoľný zásah do práva je vždy v rozpore s Ústavou
- Cieľ sa spravidla nachádza priamo v Ústave (taxatívne a široko formulovaný)
 - Napr. verejná bezpečnosť, práva a slobody iných, verejné zdravie, mravnosť, verejný poriadok...

2. Musí existovať racionálne prepojenie medzi cieľom sledovaným právnou normou a obmedzením práva/slobody

- Sú prostriedky zvolené právom pre obmedzenie práva/slobody schopné naplniť sledovaný účel ?
- Nie efektívnosť, len či áno alebo nie (empirické a faktické ukazovatele)
- Napr. právna úprava, ktorá každú držbu drog prezumuje ako obchod s drogami, racionálne nesleduje účel boja s drogami pri malých množstvách drogy pre vlastnú potrebu [R. v. Oakes (1986) 1 SCR 103].

Test nevyhnutnosti

- Obmedzenie práva alebo slobody má byť len v nevyhnutnej miere („nevyhnutnosť v demokratickej spoločnosti“)
- Nie väčšie obmedzenie práva alebo slobody ako je potrebné na dosiahnutie účelu obmedzenia
 - Strom sa nevytína plastickou trhavinou
 - Prax OČTK (nasadzovanie kukláčov, doma, prítomnosť detí atď.) – porušenie (napr. *Gutsanovi c. Bulharsko*, sťažnosť č. 34529/10, 15.10.2013)
- Skúmajú sa alternatívy
 - Neexistujú šetrnejšie spôsoby k právu/slobode a zároveň dosahujú rovnaký účel obmedzenia práva alebo slobody ?
 - Ostatné faktory ani ich efektívnosť sa však nemôžu meniť

Test proporcionality *stricto sensu*

- Vyvažovanie konfliktných práv a slobôd, resp. práva a verejného záujmu
- Primeranosť zásahu do práva/slobody voči cieľu, ktorý sa obmedzením sleduje (čo sa získa a čo sa stratí)
 - Napr. možnosť polície zastreliť osobu, ak je to jediná možnosť ako zabrániť tejto osobe poškodiť cudzí majetok (NIE!)
- Skúma sa:
 - Naliehavosť účelu a verejného záujmu (napr. boj proti terorizmu)
 - Povaha práva/slobody
 - Či ide o zásah do podstaty práva (čl. 13 ods. 4 Ústavy)
 - Negatíva a pozitíva pre uprednostnenie jedného/druhého
- Jedná sa o hodnotový úsudok decízora (sudkyne, prokurátora)

Výhody

- Inkluzivita argumentov
- Predvídateľnosť
- Jednoduchosť
- Transparentnosť
- Argumentatívny model práva

Nevýhody

- Realizácia hodnotových úsudkov sudcu
- Porušenie princípu del'by moci
- Súdny aktivizmus

Odpratávanie snehu; PL. ÚS 40/2015

- § 9 ods. 2 zákona č. 135/1961 Z.z.:

„Závady v schodnosti chodníkov priľahlých k nehnuteľnosti, ktorá sa nachádza v súvisle zastavanom území a hraničí s cestou alebo miestnou komunikáciou, sú povinní bez prietáhov odstraňovať vlastníci, správcovia alebo užívatelia nehnuteľností, pokiaľ tieto závady vznikli znečistením, poľadovicou alebo snehom.“

Sankcia (pokuta) je spravidla uvedená vo VZN obce

- Je právo v hre ? Zákaz nútenej práce (čl. 18 Ústavy) – nedobrovoľnosť + útrapy
- Došlo k obmedzeniu ? Áno (uložená povinnosť a sankcia v prípade nerešpektovania)
- Legalita: zákon (áno)
- Vhodnosť: sleduje sa účel – zdravie a život iných, spolupatričnosť, užitočnosť, ochrana ŽP
- Racionalita: áno, obmedzenie práva je racionálne prepojené s účelom
- Nevyhnutnosť: Áno je naplnená; žiadne iné obmedzenie zákazu nútene pracovať nie je také efektívne k ochrane účelu
 - Alternatívy: obec, vlastník komunikácie al. 3. osoba (nie také efektívne: obec by nestíhala, zvýšené náklady v podobe daní) – neboli by sankcie
- Proporcionalita: váženie zákaz nútenej práce vs. ochrana účelu (život, zdravie atď.)
 - V abstraktnej rovine jednoznačne právo na ochranu zdravia, života atď.
 - Nie je zásah do podstaty práva
 - škála: nízky, stredný, podstatný (Alexyho vážiaca formula)
 - Zákaz práce – nízky/stredný; krátkodobé (55mm zrážok za mesiac dec.-mar. 2013-2016), pár dní práce cez zimu (cca do 15 dní)
 - Ochrana života a zdravia – podstatný/stredný (dôležité chrániť život a zdravie okoloidúcich); ak by to robil niekto iný – zníženie efektivity a zvýšenie rizika pre hodnoty (zisk z obmedzenia práva by bol nižší, ako ujma/riziko pre život a zdravie okoloidúcich, ak by sa právna úprava ponechala)

Ďakujem za pozornosť !